

ЗАОКРЕТ SHIFT

САЛОН
АРХИТЕКТУРЕ
THE SALON OF
ARCHITECTURE

30.03 > 30.04.2022

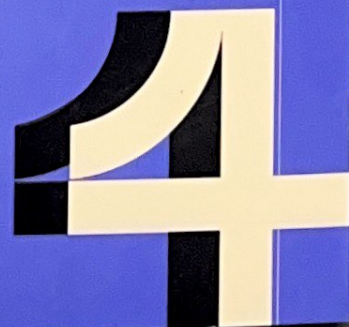
МУЗЕЈ ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ
MUSEUM OF APPLIED ART

ŽENSKO
ARHITEKTONSKO
DRUŠTVO

MU
BD
G

КАТАЛОГ ИЗЛОЖБЕ

44. Салон архитектуре „Заокрет“
30. март – 30. април 2022.

ИЗДАВАЧ

Музеј примењене уметности
Бука Караџића 18, Београд
info@mpu.rs
www.mpu.rs

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

Биљана Јотић

РЕДАКЦИЈА МПУ

Иван Марковић
Јелена Пераћ
Јелена Поповић

АУТОРИ КОНЦЕПТА 44. САЛОНА АРХИТЕКТУРЕ

Милена Зиндовић (ЖАД)
Маја Лалић (ЖАД)
Наташа Ђурић (ЖАД)
Биљана Јотић (МПУ)
ПреСалона

АУТОРИ ТЕКСТОВА

Драгољуб Бакић
Дубравка Ђукановић
Биљана Јотић
Милена Зиндовић (ЖАД)
Маја Лалић (ЖАД)
Наташа Ђурић (ЖАД)
Модерни у Београду

ВИЗУЕЛНИ ИДЕНТИТЕТ ПУБЛИКАЦИЈЕ И ИЗЛОЖБЕ

Дејана Цветковић

ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН ПОСТЕРА ПРЕСАЛОНА

Елда Станковић

ИДЕЈНИ КОНЦЕПТ ИЗЛОЖБЕНЕ ПОСТАВКЕ

Модерни у Београду

ВИЗУЕЛНИ ИДЕНТИТЕТ ИЗЛОЖБЕНЕ ПОСТАВКЕ „АТЕЉЕ ЛИК“

Ксенија Пантелић, Миксер
Тијана Вучићевић, Архипро

САРАДНИЦИ

Миољуб Кушић, кустос МПУ
Иван Марковић, кустос МПУ

ПРЕВОД

Елза Холт

ЛЕКТУРА

Зорица Вукелић

ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ

Милица Цукић

ШТАМПА

Birograf COMP doo
Април 2022.

ТИРАЖ

300

ISBN 978-86-7415-240-9

СВА ПРАВА ЗАДРЖАНА

Штампање каталога и реализацију изложбе омогућило је
Министарство културе и информисања Републике Србије

EXHIBITION CATALOG

44th Salon of Architecture „Shift“
30 March - 30 April 2022

PUBLISHER

Museum of Applied Art
18 Vuka Karadžića Street, Belgrade
info@mpu.rs
www.mpu.rs

EDITOR-IN-CHIEF

Biljana Jotić

MAA EDITORIAL OFFICE

Ivan Marković
Jelena Perać
Jelena Popović

AUTHORS OF THE 44TH SALON OF ARCHITECTURE CONCEPT

Milena Zindović (ŽAD)
Maja Lalić (ŽAD)
Nataša Djurić (ŽAD)
Biljana Jotić (MPU)
PreSalona

TEXT AUTHORS

Dragoljub Bakić
Dubravka Djukanović
Biljana Jotić
Milena Zindović (ŽAD)
Maja Lalić (ŽAD)
Nataša Djurić (ŽAD)
Moderni u Beogradu

VISUAL IDENTITY OF THE PUBLICATION AND EXHIBITION

Dejana Cvetković

PRESALON POSTER GRAPHIC DESIGN

Elda Stanković

PROJECT CONCEPT OF THE EXHIBITION

Moderni u Beogradu

VISUAL IDENTITY OF THE ATELIER LIK EXHIBITION

Ksenija Pantelić, Mikser
Tijana Vučićević, Arhipro

ASSOCIATE

Mioľub Kušić, curator MAA
Ivan Marković, curator MAA

TRANSLATION

Elza Holt

EDITING

Zorica Vukelić

PR

Milica Cukić

PRINT

Birograf COMP doo
April 2022

CIRCULATION

300

ISBN 978-86-7415-240-9

ALL RIGHTS RESERVED

The printing of the catalog and the realization of the exhibition was
made possible by the Ministry of Culture and Information of the
Republic of Serbia.

04-07

УВОД У ЗАОКРЕТ
БИЉАНА ЈОТИЋ
INTRODUCTION
TO THE SHIFT
BILJANA JOIĆ

08-15

ЗАШТО ЗАОКРЕТ
ЖЕНСКО
АРХИТЕКТОНСКО ДРУШТВО
WHY THE SHIFT
SOCIETY OF WOMEN
ARCHITECTS

16-23

АУТОРСКИ ТЕКСТОВИ
AUTHOR'S TEXTS
ДРАГОЉУБ БАКИЋ /
НАЗОВИ АРХИТЕКТУ
РАДИ УБИСТВА
DRAGOLJUB BAKIĆ /
DIAL AN ARCHITECT
FOR MURDER
ДИАНА ДИНА
DIANA DINA
ДУБРАВКА ЂУКАНОВИЋ /
УРБАНО НАСЛЕЂЕ -
ЛЕГАТ ИЛИ РЕСУРС
DUBRAVKA ĐUKANOVIĆ /
URBAN HERITAGE -
LEGATE OR RESOURCE

24-70

ДОМЕТИ
ACHIEVEMENT
АРХИТЕКТУРА
ARCHITECTURE
ЕНТЕРИЈЕР
INTERIOR
УРБАНИЗАМ
URBANISM
ЗАШТИТА
ГРАДИТЕЉСКОГ
НАСЛЕЂА
PRESERVATION OF
ARCHITECTURAL
HERITAGE

71-112

ПОМЕРАЊЕ
SHIFTING
ЕКСПЕРИМЕНТ
И ИСТРАЖИВАЊЕ
EXPERIMENT AND
RESEARCH
ПУБЛИКАЦИЈЕ
PUBLICATIONS
ВИРТУЕЛНА
АРХИТЕКТУРА
VIRTUAL ARCHITECTURE
АРХИТЕКТОНСКА
КРИТИКА
ARCHITECTURAL
CRITICISM

113-134

ЕСКАПИЗАМ
ESCAPISM
СТУДЕНТСКИ РАДОВИ
STUDENTS WORKS

135-149

ДЕРЕГУЛИСАНОСТ
DEREGULATED
КОНКУРСНИ РАДОВИ
COMPETITION PROJECTS

151-153

НАГРАДА
„ЈЕЛИСАВЕТА НАЧИЋ“
THE AWARD
„JELISAVETA NAČIĆ“

161-157

ЖИРИ 44. САЛОНА
АРХИТЕКТУРЕ
JURY OF THE 44th SALON
OF ARCHITECTURE

169-163

САВЕТ 44. САЛОНА
АРХИТЕКТУРЕ
COUNCIL OF THE 44th
SALON OF ARCHITECTURE

172-175

ПРЕСАЛОНА
PRESALONA

179-177

ИДЕЈНИ КОНЦЕПТ
ИЗЛОЖБЕНЕ ПОСТАВКЕ
PROJECT CONCEPT OF THE
EXHIBITION
МОДЕРНИ У БЕОГРАДУ
MODERN IN BELGRADE

181-217

ИЗЛАГАЧИ
EXHIBITORS

218

ВОЛОНТЕРИ
VOLOUNTEERS

219

СПОНЗОРИ
SPONSORS

УВОД INTRODUCTION TO THE SHIFT

44. САЛОН АРХИТЕКТУРЕ
МУЗЕЈ ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ
30. МАРТ – 30. АПРИЛ 2022.
УВОД У „ЗАОКРЕТ“

АРХИТЕКТОНСКО ОБЛИКОВАЊЕ ЈЕ У ДИРЕКТНОЈ ВЕЗИ СА ЧОВЕКОМ И ЊЕГОВИМ ПОТРЕБАМА, А 44. САЛОН АРХИТЕКТУРЕ ПОСТАВЉА ДИРЕКТНА ПИТАЊА ЧЕМУ ТЕЖИТИ? НАСЛАЊУЈУЋИ СЕ НА ТРАДИЦИЈУ ПОСТОЈАЊА И ЧУВАЈУЋИ ЈЕ, СВЕСНИ БРОЈНИХ ПРОМЕНА КОЈЕ СУ ДЕШАВАЛЕ ОД ОСНИВАЊА ДО ДАНАС И КОЈЕ СЕ УБРЗАНО ДЕШАВАЈУ САДА, НАСТАО ЈЕ КОНЦЕПТ КОЈИ СЕ КРОЗ БРОЈНЕ АСПЕКТЕ МОЖЕ СВЕСТИ НА ПИТАЊЕ У КОЈОЈ МЕРИ СЕ МОЖЕ НАСТАВИТИ НА ПОСТОЈЕЋИМ ПОСТУЛАТИМА, А У КОЈОЈ МЕРИ ЈЕ ПОТРЕБАН ИЛИ НЕОХОДАН ЗАОКРЕТ?

ВРЕМЕ НИЈЕ СТАЛО. ОНО ТЕЧЕ И СА СОБОМ НОСИ БРОЈНЕ НОВИНЕ КОЈЕ ПОСТАЈУ ПРЕПОЗНАТЉИВЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ ЈЕДНОГ ВРЕМЕНА. САЛОН АРХИТЕКТУРЕ ЈЕ МАНИФЕСТАЦИЈА КОЈА ИХ САБИРА, КРИТИЧКИ ОБРАЂУЈЕ И ДОКУМЕНТУЈЕ. „ЗАОКРЕТ“ ЈЕ ТЕРМИН КОЈИ У СВОЈОЈ ЦЕЛИНИ ОПИСУЈЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ 44. САЛОНА АРХИТЕКТУРЕ. ПРИСУТАН ЈЕ И ВИДЉИВ ОД САМОГ ПОЧЕТКА И ТРАЈЕ.

3AOKPET SHIFT

THE 44TH SALON OF ARCHITECTURE
THE MUSEUM OF APPLIED ART
30 MARCH – 30 APRIL 2022
INTRODUCTION TO THE „SHIFT”

ARCHITECTURAL DESIGN IS DIRECTLY RELATED TO MAN AND HIS/HER NEEDS, AND THE 44TH SALON OF ARCHITECTURE INVITES DIRECT QUESTIONS ABOUT WHAT TO STRIVE FOR. LEANING ON ITS TRADITION AND PRESERVING IT, AWARE OF THE NUMEROUS CHANGES THAT HAVE TAKEN PLACE SINCE ITS FOUNDING UNTIL TODAY AND WHICH ARE ALSO SWIFTLY TRANSPIRING HERE AND NOW, A CONCEPT HAS EMERGED THAT CAN, THROUGH NUMEROUS ASPECTS, BE REDUCED TO THE QUESTION OF THE EXTENT TO WHICH THE EXISTING POSTULATES CAN BE CONTINUED AND ALSO, TO WHAT EXTENT IS A SHIFT REQUIRED OR NECESSARY?

TIME HAS NOT STOPPED. IT FLOWS AND CARRIES WITH IT NUMEROUS NOVELTIES THAT BECOME THE RECOGNIZABLE FEATURES OF AN AGE. THE SALON OF ARCHITECTURE IS AN EVENT THAT COLLECTS, CRITICALLY PROCESSES AND DOCUMENTS THE VERY SAME. ‘SHIFT’ IS A TERM THAT IN ITS ENTIRETY DEPICTS THE CHARACTERISTICS OF THE 44TH SALON OF ARCHITECTURE. IT IS PRESENT AND VISIBLE FROM THE VERY BEGINNING AND MOREOVER, IT IS LASTING.

УВОД У ЗАОКРЕТ INTRODUCTION TO THE SHIFT

ЗАОКРЕТ ЈЕ ПРОЦЕС. ТРЕНУТАК КОЈИ ТЕЖИ УСПОСТАВЉАЊУ ГРАНИЧНИХ ВРЕДНОСТИ, СТАНДАРДА И КРИТЕРИЈУМА ПО КОЈИМА СЕ ПОСМАТРАЈУ КРЕТАЊА И ПОМЕРАЊА У АРХИТЕКТОНСКОМ ОБЛИКОВАЊУ. СУОЧЕНИ СА БРОЈНИМ ПОТРЕБАМА „НОВОГ ДОБА“, ТЕХНОЛОШКИМ И НАУЧНИМ ДОСТИГЊУЊИМА, ЗАТИМ ЧЕТВРТОМ ИНДУСТРИЈСКОМ РЕВОЛУЦИЈОМ, ПАРАЛЕНИМ СТВАРНОСТИМА, ЈАВЉАЈУ СЕ КОНТРАТЕЖЕ УСМЕРЕНЕ НА ДЕЛОВЕ УГРОЖЕНОГ БИВСТВОВАЊА. КРОЗ ЗАЈЕДНИЧКО ДЕЛОВАЊЕ, ПРОАКТИВНОСТ, КРИТИЧНЕ ТАЧКЕ, ЗАОКРЕТ РЕАГУЈЕ, АКТИВИРА И ПОЗИВА НА ОДГОВОРНОСТ.

БИЉАНА ЈОТИЋ,
МАСТ. ИСТОР. УМЕТ. И КУСТОСКИЊА
В.Д. ДИРЕКТОРА МПУ

3AOKPET SHIFT

A SHIFT IS A PROCESS. A MOMENT THAT STRIVES TO ESTABLISH THE MARGINAL VALUES, THE STANDARDS AND CRITERIA BY WHICH MOVEMENTS AND SHIFTS IN ARCHITECTURAL DESIGN ARE OBSERVED. FACED WITH THE NUMEROUS NEEDS OF THE NEW AGE, THE TECHNOLOGICAL AND SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS AS WELL AS THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION AND PARALLEL REALITIES, THERE IS AN EQUIPOISE FOCUSED ON THE FRAGMENTS OF AN ENDANGERED EXISTENCE. THUS, THROUGH JOINT ACTION, PROACTIVITY, CRITICAL POINTS, THE TURNAROUND REACTS, ACTIVATES AND DEMANDS RESPONSIBILITY.

BILJANA JOTIĆ,
MA, HISTORY OF ART
CURATOR
ACTING DIRECTOR OF THE
MAA

У ТРЕНУТКУ ШИРЕЊА ПОЛИТИЧКИХ ПОДЕЛА, САГЛЕДАВАЊА ПАНДЕМИЈСКИХ ЕФЕКТА И РАСТУЋЕ ЕКОНОМСКЕ НЕЈЕДНАКОСТИ НА ГЛОБАЛНОМ НИВОУ, АЛИ И У ВРЕМЕНУ ИНТЕНЗИВНЕ ИЗГРАДЊЕ И РАЗГРАДЊЕ НАШЕГ ОКРУЖЕЊА НИЈЕ БИЛО МОГУЋЕ ОРГАНИЗОВАТИ ЦЕНТРАЛНУ МАНИФЕСТАЦИЈУ АРХИТЕКТОНСКОГ СТВАРАЛАШТВА НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ, А НЕ ПОСТАВИТИ ПИТАЊЕ ШТА И КАКО ДАЉЕ, КОЈИМ ПУТЕМ, ПРОМОВИШУЋИ КОЈЕ ВРЕДНОСТИ И ИДЕЈЕ.

АРХИТЕКТУРА И УРБАНИЗАМ СУ ПОСЛЕДЊИХ ГОДИНА У СРБИЈИ ПОСТАЛИ ВАЖНЕ ГРАЂАНСКЕ ТЕМЕ И ТЕМЕ ПОДЕЛА И ПОБУНА. МАСОВНА ИЗГРАДЊА, ПРИТИСНУТА УРБАНИСТИЧКА ПРАКСА И СЛАБО ВРЕДНОВАЊЕ АРХИТЕКТУРЕ И АРХИТЕКАТА, ДОВЕЛО ЈЕ ДО СИТУАЦИЈЕ ДА ЈЕ АРХИТЕКТУРА САМО ЗАКОНСКА НЕОПХОДНОСТ СА СТАНОВИШТА ИНВЕСТИТОРА, ОДНОСНО САУЧЕСНИЧКА АЛАТКА УРУШАВАЊА ЈАВНОГ ИНТЕРЕСА ПОСМАТРАНО ИЗ УГЛА ГРАЂАНА.

СВЕСНИ ЧИЊЕНИЦЕ ДА СТРУКА НИЈЕ ПОКАЗАЛА СПРЕМНОСТ ДА ПРЕИСПИТА СВОЈЕ ПРАКСЕ, ДА ЈАСНО АРТИКУЛИШЕ ОДГОВОР ТЕ ДОКАЖЕ ВИТАЛНОСТ И СПОСОБНОСТ ДА АДЕКВАТНО РЕАГУЈЕ У АКТУЕЛНОМ ТРЕНУТКУ, МУЗЕЈ ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ И ЖЕНСКО АРХИТЕКТОНСКО ДРУШТВО У ОКВИРУ 44. САЛОНА АРХИТЕКТУРЕ ПОЗИВАЈУ НА ЗАОКРЕТ, ОДНОСНО РЕДЕФИНИСАЊЕ КРИТЕРИЈУМА И АРТИКУЛИСАЊЕ ПРЕДУСЛОВА ЗА ПРИМЕНУ ОДРЖИВИЈЕГ, ИНКЛУЗИВНИЈЕГ ПЛАНИРАЊА, ПРОЈЕКТОВАЊА И ИЗГРАДЊЕ НАШЕ СТВАРНОСТИ, УЗЕВШИ У ОБЗИР РЕГЕНЕРАЦИЈУ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА И ПОТРЕБЕ СВИХ ГРАЂАНА. УКЉУЧИВАЊЕМ ВЕЋЕГ БРОЈА АКТЕРА У ТРАЖЕЊЕ ВИШЕСТРУКИХ ОДГОВОРА И САГЛЕДАВАЊЕМ ПЛУРАЛИТЕТА

IN THE TIME OF GROWING POLITICAL DIVISIONS, COPING WITH THE EFFECTS OF THE PANDEMIC AND RAISING OF ECONOMIC INEQUALITIES ON A GLOBAL SCALE, WHILE SIMULTANEOUSLY EXPERIENCING INTENSIVE CONSTRUCTION AND DECONSTRUCTION OF OUR ENVIRONMENT, IT WAS NOT POSSIBLE TO ORGANIZE THE CENTRAL NATIONAL ARCHITECTURAL MANIFESTATION WITHOUT ASKING QUESTIONS HOW AND WHERE DO WE GO FROM HERE, WHICH ROAD DO WE TAKE, PROMOTING WHICH VALUES AND IDEAS?

ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING IN SERBIA IN RECENT YEARS BECAME IMPORTANT CIVIC ISSUES AND ISSUES OF DIVISION AND REBELLION. MASS CONSTRUCTION, URBAN PRACTICE UNDER PRESSURE AND LOW REGARD FOR ARCHITECTURE AND ARCHITECTS - ALL LED TO THE SITUATION THAT ARCHITECTURE IS VIEWED AS A LAWFUL NECESSITY BY THE INVESTORS AND AS A CONSPIRATIVE TOOL OF DECONSTRUCTING THE PUBLIC INTEREST FROM THE POINT OF VIEW OF CITIZENS.

AWARE OF THE FACT THAT THE PROFESSION DOESN'T SHOW READINESS TO QUESTION ITS PRACTICES, CLEARLY ARTICULATE A RESPONSE AND PROVE A VITALITY AND CAPABILITY TO ADEQUATELY REACT TO THE ACTUAL SITUATION, MUSEUM OF APPLIED ARTS AND THE SOCIETY OF WOMEN ARCHITECTS WITHIN THE PLATFORM OF THE 44TH SALON OF ARCHITECTURE CALL FOR A SHIFT, A REDEFINITION OF CRITERIA AND AN ARTICULATION OF PRECONDITIONS FOR THE USE OF A MORE SUSTAINABLE AND INCLUSIVE PLANNING, DESIGN AND CONSTRUCTION OF OUR REALITY, TAKING INTO CONSIDERATION REGENERATION OF NATURAL RESOURCES AND THE NEEDS OF ALL CITIZENS. BY INCLUDING MULTIPLE ACTORS IN THE QUEST FOR VARIOUS ANSWERS AND TAKING INTO ACCOUNT THE PLURALITY OF VALUES

ЗАКРЕТ

ВРЕДНОСТИ У И КРОЗ АРХИТЕКТУРУ, КОНЦЕПТ “ЗАОКРЕТ” ИМА НАМЕРУ ДА ПОДСТАКНЕ СВЕСТ О ОДГОВОРНОСТИ АРХИТЕКТОНСКОГ ДЕЛОВАЊА, ЈАЧАЈУЋИ ВЕЗЕ АРХИТЕКТУРЕ СА ЖИВОТОМ И ДРУШТВОМ У ЦЕЛИНИ.

КАКО БИ СЕ БОЉЕ РАЗУМЕО ТРЕНУТАК У КОМЕ СЕ ПОЗИВА НА ЗАОКРЕТ, ПОКРЕНУТА ЈЕ АНКЕТА “ЗАОКРЕТ У АРХИТЕКТУРИ”. РЕЗУЛТАТИ АНКЕТЕ НА КОЈУ ЈЕ ОДГОВОРИЛО 423 АРХИТЕКАТА, ЈАСНО СУ ПОКАЗАЛИ ДА СМО НЕЗАДОВОЉНИ ПОЛОЖАЈЕМ КОЈИ ИМАМО У ДРУШТВУ, ОДНОСНО САМО 11% ИСПИТАНИКА ЈЕ МИШЉЕЊА ДА АРХИТЕКТУРА И ДАЉЕ ИМА ПОЗИТИВАН УТИЦАЈ У ДРУШТВУ, ДОК ЈЕ 60% МИШЉЕЊА ДА ЈЕ ПОЗИЦИЈА АРХИТЕКТУРЕ ЗАНЕМАРЕНА И ПОД ДИРЕКТНИМ ДИКТАТОМ И ВОЉОМ НАРУЧИОЦА ПОСЛА.

КАДА СЕ ПОГЛЕДА ЕКОНОМСКО СТАЊЕ СТРУКЕ, САМО 17% ЈЕ ЗАДОВОЉНО СВОЈИМ ПРИХОДИМА, 42% ЖЕНА НЕЗАДОВОЉНО СВОЈИМ ПРИМАЊИМА У ОДНОСУ НА 35% МУШКАРАЦА КОЈИ СУ ДАЛИ ИСТИ ОДГОВОР. ЧАК 30% КАЖЕ ДА ОД СВОЈИХ ПРИХОДА ПОДМИРУЈЕ САМО ОСНОВНЕ ПОТРЕБЕ, ШТО ДОВОДИ ДО ЗАКЉУЧКА ДА НЕМАЈУ МОГУЋНОСТИ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНУ И КРЕАТИВНУ НАДГРАДЊУ И УДОБАН ЖИВОТ КОЈИ ЈЕ ПРЕДУСЛОВ ЗА ПРОФЕСИОНАЛЕ ИСКОРАКЕ. ИАКО НЕЗАДОВОЉНИ СВОЈИМ ЕКОНОМСКИМ СТАТУСОМ, ИЛИ УПРАВО ЗБОГ ТОГА, АРХИТЕКТЕ ЖРТВУЈУ ДРУГЕ АСПЕКТЕ СВОЈИХ ЖИВОТА ЗАРАД КАРИЈЕРЕ У СТРУЦИ. НАЈВИШЕ СЕ ЖРТВУЈУ ВРЕМЕ СА ПОРОДИЦОМ, МОГУЋНОСТ РЕКРЕАЦИЈЕ ЗАРАД СОПСТВЕНОГ ЗДРАВЉА, АЛИ И САН. ВЕЛИКИ БРОЈ СМАТРА ДА СУ ОСТВАРИЛИ ЖРТВЕ У ГОТОВО СВИМ АСПЕКТИМА ПРИВАТНОГ ЖИВОТА. СТРУКА ОЧИГЛЕДНО ОПТЕРЕЂУЈЕ И ОБАВЕЗУЈЕ, АЛИ У САДАШЊЕМ ДРУШТВЕНОМ

IN AND THROUGH ARCHITECTURE, THE CONCEPT OF THE SHIFT INTENDS TO INITIATE THE AWARENESS OF RESPONSIBILITY OF ARCHITECTURAL PRACTICE, STRENGTHENING THE CONNECTION BETWEEN ARCHITECTURE AND THE SOCIETY AS A WHOLE.

TO BETTER UNDERSTAND THE MOMENT IN WHICH THE SHIFT IS CALLED FOR, THE SURVEY "SHIFT IN ARCHITECTURE" HAS BEEN LAUNCHED. THE RESULTS OF 423 ARCHITECTS' RESPONSES CLEARLY SHOW THAT WE ARE DISSATISFIED WITH OUR POSITION IN SOCIETY, WHERE ONLY 11% OF RESPONDENTS BELIEVES THAT ARCHITECTURE STILL HAS A POSITIVE IMPACT ON SOCIETY, AND 60% THINKS THAT THE POSITION OF ARCHITECTURE IS DISREGARDED AND UNDER DIRECT INSTRUCTION AND WILL OF THE INVESTOR.

WHEN THE ECONOMIC STATE OF THE PROFESSION IS ANALYZED ONLY 17% ARE SATISFIED WITH THEIR INCOME, WITH 42% WOMEN DISSATISFIED WITH THEIR INCOME IN COMPARISON TO 35% OF MAN THAT GAVE THE SAME ANSWER. UP TO 30% SAY THEY CAN ONLY COVER BASIC NEEDS FROM THEIR INCOME, WHICH LEADS TO THE CONCLUSION THAT THEY DON'T HAVE THE MEANS FOR PROFESSIONAL OR CREATIVE DEVELOPMENT AND A COMFORTABLE EXISTENCE WHICH IS A PRECONDITION OF PROFESSIONAL EXCELLENCE. ALTHOUGH DISSATISFIED WITH THEIR ECONOMIC STATUS, OR EVEN DUE TO THAT, ARCHITECTS SACRIFICE OTHER ASPECTS OF EVERYDAY LIFE FOR THEIR CAREER IN ARCHITECTURE. SACRIFICE IS MOSTLY MADE IN THE TIME SPENT WITH FAMILY, TIME FOR RECREATION, PERSONAL HEALTH, BUT ALSO SLEEP TIME. A LARGE NUMBER OF ARCHITECTS THAT THEY HAVE MADE SACRIFICES IN ALMOST ALL ASPECTS OF EVERYDAY LIFE. THE FIELD IS OBVIOUSLY BURDENING AND OBLIGATING, BUT IN

ОКРУЖЕЊУ ЊЕН ДОПРИНОС И КВАЛИТЕТ ЈЕ УПИТАН. ОДГОВОРИ КОЛЕГА КОЈИ ВЕЋИНСКИ НАВОДЕ ДА У СВОМ СВАКОДНЕВНОМ ПОСЛУ НЕМАЈУ ПРИЛИКУ ДА ПРИМЕНЕ САВРЕМЕНЕ МЕТОДОЛОШКЕ ПРОЦЕСЕ ПРОЈЕКТОВАЊА КОЈИ СУ ОДГОВОРНИ ПРЕМА ПОДРЕБАМА ПОЈЕДИНЦА, ДРУШТВА ИЛИ ПРЕМА ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА НАЈБОЉЕ ГОВОРЕ У ПРИЛОГ ЧИЊЕНИЦИ ДА ТРЕНУТНА АРХИТЕКТОНСКА ПРАКСА У СРБИЈИ НЕМА АДЕКВАТНЕ ОДГОВОРЕ ЗА ПОТРЕБЕ ДРУШТВА КОЈЕ СЕ ДРАМАТИЧНО МЕНЈА.

И ПОРЕД ПРЕТХОДНО ИЗНЕТИХ ЧИЊЕНИЦА, АНКЕТА ЈЕ ПОКАЗАЛА ДА ПОСТОЈИ ПОТЕНЦИЈАЛНА СНАГА СТРУКЕ ЗА ПРОМЕНУ ЈЕР 35% АРХИТЕКАТА И ДАЉЕ СМАТРА ДА ЈЕ АРХИТЕКТУРА ВИЗИОНАРСКА ДЕЛАТНОСТ КОЈА ПРОМИШЉА И СТВАРА НОВЕ ДРУШТВЕНЕ И ПРОСТОРНЕ ОДНОСЕ, ИСКУСТВА И ПОЛИТИКЕ. АРХИТЕКТЕ ИПАК ВОЛЕ СВОЈ ПОСАО ЈЕР ЈЕ СВЕГА 10% ФРУСТРИРАНО СВОЈОМ ПРАКСОМ ЈЕР ПРЕОВЛАДАВАЈУ САМО НЕГАТИВНИ АСПЕКТИ СТРУКЕ, ДОК ЈЕ ВЕЋИНА (53%) И ДАЉЕ ДЕЛИМИЧНО ЗАДОВОЉНА ЈЕР У СВОМ ПОСЛУ САГЛЕДАВА ВИШЕ АСПЕКТА ПОСЛА КОЈИ ИМ ОДГОВАРАЈУ, А КАО ВЕЋИНСКИ РАЗЛОГ ЗА НЕЗАДОВОЉСТВО НАВОДЕ ОДНОСЕ У ДРУШТВУ.

РЕДЕФИНИСАЊЕ И ЗАОКРЕТ АРХИТЕКТОНСКЕ ПРАКСЕ У СРБИЈИ НЕОПХОДАН ЈЕ КАКО БИ СЕ ПОБОЉШАЛИ СТАЊЕ И СТАТУС СТРУКЕ, ТЕ ОСТВАРИЛИ ПОТЕНЦИЈАЛИ ЗА ПОЗИТИВНО ДЕЛОВАЊЕ КОЈЕ АРХИТЕКТУРА ПОСЕДУЈЕ. КАО ЈЕДНА ОД НАЈРЕЛЕВАНТНИЈИХ СТРУКОВНИХ МАНИФЕСТАЦИЈА НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ, САЛОН АРХИТЕКТУРЕ МОЖЕ ИМАТИ КЉУЧНУ УЛОГУ У ПОДСТИЦАЊУ ОВИХ ПРОМЕНА, ПРЕУЗЕТИ ОДГОВОРНОСТ ДА ПРЕПОЗНА И ИСТАКНЕ ДОДАТНЕ, ЧЕСТО САМО-ЗАДАТЕ НАПОРЕ ТЕКУЋЕ АРХИТЕКТОНСКЕ ПРАКСЕ ТЕ ПОСТАНЕ ПЛАТФОРМА ЗА РАЗМЕНУ СТАВОВА, АНАЛИЗУ

THE CURRENT SOCIAL ENVIRONMENT, ITS CONTRIBUTION AND QUALITY IS QUESTIONABLE. THE ANSWERS OF THE MAJORITY OF ARCHITECTS THAT THEY HAVE NO OPPORTUNITY TO APPLY CONTEMPORARY DESIGN METHODOLOGIES THAT TAKE INTO ACCOUNT THE NEEDS OF INDIVIDUALS, SOCIETY OR NATURAL RESOURCES IN THEIR EVERY DAY WORK, SPEAK TO THE FACT THAT THE CURRENT ARCHITECTURAL PRACTICE IN SERBIA DOESN'T PRODUCE ADEQUATE ANSWERS TO THE NEEDS OF A SOCIETY THAT IS UNDERGOING A RADICAL TRANSFORMATION.

BESIDES THESE FACTS, THE SURVEY SHOWS THE EXISTENCE OF A PROFESSIONAL POTENTIAL FOR CHANGE, WITH 35% OF ARCHITECTS WHO STILL THINK THAT ARCHITECTURE IS A VISIONARY DISCIPLINE THAT THINKS AND DESIGNS NEW SOCIAL AND SPATIAL RELATIONSHIPS, EXPERIENCES AND POLICIES. ARCHITECTS STILL LOVE THEIR WORK, SINCE ONLY 10% SAY THEY ARE FRUSTRATED WITH THEIR PRACTICES DUE TO OVERWHELMINGLY NEGATIVE ASPECTS OF THE PROFESSION, WHILE THE MAJORITY (53%) IS STILL PARTIALLY SATISFIED BECAUSE THE ASPECTS OF WORK THAT SUIT THEM ARE PREVAILING, AND IT IS THE CURRENT GENERAL STATE OF SOCIETY THAT IS STATED AS CAUSE FOR DISSATISFACTION IN THE MAJORITY OF ANSWERS.

REINVENTIONS AND A SHIFT IN ARCHITECTURE IN SERBIA IS NEEDED TO IMPROVE THE CONDITION AND STATUS OF THE PROFESSION, AND REACH THE POTENTIAL OF POSITIVE IMPACT THAT ARCHITECTURE POSSESSES. AS ONE OF THE MOST RELEVANT NATIONAL ARCHITECTURAL PROFESSIONAL MANIFESTATIONS, SALON OF ARCHITECTURE CAN HAVE A KEY ROLE IN ADVOCATING THESE CHANGES, TAKE RESPONSIBILITY TO IDENTIFY AND

ЗАШТИТА ЖЕНСКОГ АРХИТЕКТОНСКОГ ДРУШТВА

ТЕКУЋЕ ПРАКСЕ И ГЕНЕРИСАЊЕ ИДЕЈА У ЦИЉУ СТВАРАЊА АРХИТЕКТОНСКЕ ПРАКСЕ КОЈА ГЛЕДА ПРЕМА БУДУЋНОСТИ, ТРАЖИ ВИЗИЈУ И ЈАСНО И СПРЕМНО ОДГОВАРА НА СВЕ АКТУЕЛНЕ ПРОМЕНЕ.

У ДУХУ ЗАОКРЕТА САВЕТ САЛОНА ЈЕ ДЕФИНИСАО КАКО ОСНОВНЕ, ТАКО И ДОДАТНЕ КРИТЕРИЈУМЕ ЗА СЕЛЕКЦИЈУ И НАГРАЂИВАЊЕ РАДОВА И ПОЗВАО НА ПРОМИШЉАЊЕ АКТУЕЛНЕ ПРАСКЕ КРОЗ АСПЕКТЕ ДРУШТВЕНЕ И ЕКОЛОШКЕ ОДРЖИВОСТИ, КАО И АРХИТЕКТОНСКОГ УТИЦАЈА НА ЗАЈЕДНИЦУ. УВЕДЕНЕ СУ ДВЕ НОВЕ КАТЕГОРИЈЕ - ЗАШТИТА ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА НУЖНА ЗА ОЧУВАЊЕ И РАЗВОЈ КУЛТУРНОГ ИДЕНТИТЕТА ДРУШТВА, И КАТЕГОРИЈА ВИРТУЕЛНЕ АРХИТЕКТУРЕ, КАО ПОЗИВ НА ПРОМИШЉАЊЕ ОВЕ ДИСЦИПЛИНЕ БУДУЋНОСТИ И БЕГА АРХИТЕКАТА У ДИГИТАЛНЕ ВОДЕ. ОЧЕКУЈЕМО ДА ЋЕ ОВЕ КАТЕГОРИЈЕ ДА ОЖИВЕ У БУДУЋНОСТИ И ЗАУЗМУ ВАЖНО МЕСТО У ДИСКУРСУ О АРХИТЕКТОНСКИМ ВРЕДНОСТИМА У СРБИЈИ.

ВЕРУЈЕМО ДА ЋЕ ОВОГОДИШЊИ ЗАОКРЕТ ПОЗИТИВНО ДОПРИНЕТИ БУДУЋНОСТИ И ДАЉЕМ РАЗВОЈУ САЛОНА АРХИТЕКТУРЕ КАО ПЛАТФОРМЕ ЗА ДИЈАЛОГ, ПРЕИСПИТИВАЊЕ, КРИТИКУ, ВРЕДНОВАЊЕ, ОСНАЖИВАЊЕ И ПРОМОВИСАЊЕ АКТУЕЛНОГ АРХИТЕКТОНСКОГ СТВАРАЛАШТВА У СРБИЈИ.

МАЈА ЛАЛИЋ,
НАТАША ЂУРИЋ,
МИЛЕНА ЗИНДОВИЋ
**ЖЕНСКО АРХИТЕКТОНСКО
ДРУШТВО**

EMPHASIZE ADDITIONAL, OFTEN SELF-INFLICTED STRIDES OF ARCHITECTS, AND BECOME A PLATFORM FOR THE EXCHANGE OF OPINIONS, ANALYSIS OF CURRENT PRACTICES AND GENERATING IDEAS IN THE GOAL OF CREATING AN ARCHITECTURAL PRACTICE THAT LOOKS TOWARD THE FUTURE, SEARCHES FOR A VISION AND CLEARLY AND READILY RESPONDS TO ONGOING CHANGES.

IN THE SPIRIT OF THE SHIFT, THE COUNCIL OF THE SALON DEFINED BASIC AND ADDITIONAL CRITERIA FOR THE SELECTION AND RECOGNITION OF WORK, AND CALLED FOR A RETHINKING OF THE CURRENT PRACTICE THROUGH THE ASPECT OF SOCIAL AND ECOLOGICAL SUSTAINABILITY, AS WELL AS THE ARCHITECTURAL IMPACT TO THE COMMUNITY. TWO NEW CATEGORIES HAVE BEEN INTRODUCED – HERITAGE PROTECTION AS NECESSARY FOR THE PROTECTION AND DEVELOPMENT OF SOCIETY'S CULTURAL IDENTITY, AND VIRTUAL ARCHITECTURE AS A CALL FOR RETHINKING OF THIS DISCIPLINE OF THE FUTURE AND THE FLIGHT OF ARCHITECTS INTO DIGITAL FIELDS. WE EXPECT THESE CATEGORIES TO COME ALIVE IN THE FUTURE AND TAKE AN IMPORTANT PLACE IN THE DISCOURSE ON THE ARCHITECTURAL VALUES IN SERBIA.

WE BELIEVE THIS YEAR'S SHIFT WILL CONTRIBUTE POSITIVELY TO THE FUTURE AND FURTHER DEVELOPMENT OF THE SALON OF ARCHITECTURE AS A PLATFORM FOR DIALOGUE, RETHINKING, CRITIQUE, RECOGNITION, EMPOWERMENT AND PROMOTION OF CURRENT ARCHITECTURAL WORK IN SERBIA.

MAJA LALIĆ,
NATAŠA DJURIĆ,
MILENA ZINDOVIĆ
SOCIETY OF WOMEN ARCHITECTS

ЗАОКРЕТ
SHIFT

ЕКСПЕРИМЕНТ
И ИСТРАЖИВАЊЕ
EXPERIMENT AND RESEARCH

ПУБЛИКАЦИЈЕ
PUBLICATIONS

ВИРТУЕЛНА
АРХИТЕКТУРА
VIRTUAL ARCHITECTURE

АРХИТЕКТОНСКА
КРИТИКА
ARCHITECTURAL CRITICISM

ПОМЕРАЊЕ
SHIFTING

САЛОН АРХИТЕКТУРЕ

ОД СВОГ ОСНИВАЊА ПРЕ НЕПУНИХ ПОЛА ВЕКА АФИРМИШЕ АРХИТЕКТОНСКО СТВАРАЛАШТВО И ДЕЛОВАЊЕ АРХИТЕКАТА У ФУНДАМЕНТАЛНИМ АРХИТЕКТОНСКИМ ДИСЦИПЛИНАМА – АРХИТЕКТОНСКОМ ПРОЈЕКТОВАЊУ, УРБАНИСТИЧКОМ ПЛАНИРАЊУ И ДИЗАЈНИРАЊУ ЕНТЕРИЈЕРА, КАКО У ДОМЕНУ РЕАЛИЗАЦИЈА ТАКО И ПРОЈЕКТАНТСКИХ РЕШЕЊА. ОБЛАСТИ УМЕТНИЧКОГ И НАУЧНОГ ИСТРАЖИВАЊА, ИЗЛАГАЊА И ПУБЛИЦИСТИКЕ У НАЈШИРЕМ СМISЛУ БИЛИ СУ ОДУВЕК НЕКА ВРСТА “ПРАТЕЋЕГ ПРОГРАМА” САЛОНА. НОВА ДИМЕНЗИЈА УЛОГЕ АРХИТЕКАТА И АРХИТЕКТУРЕ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ ОСВЕТЛИЛА ЈЕ ОВАЈ СЕГМЕНТ АРХИТЕКТОНСКЕ ПРОДУКЦИЈЕ НА ЈЕДАН САСВИМ НОВ НАЧИН ИСТИЧУЋИ ЊЕГОВЕ ВРЕДНОСТИ И РАЗЛИЧИТОСТИ У ПРВИ ПЛАН. РЕАЛИЗАЦИЈЕ КОЈЕ СУ ДО САДА ПРЕДСТАВЉАНЕ У “РЕВИЈАЛНИМ КАТЕГОРИЈАМА” САЛОНА НАМЕТНУЛЕ СУ СЕ

SINCE ITS

FOUNDING LESS THAN HALF A CENTURY AGO, THE SALON OF ARCHITECTURE HAS AFFIRMED THE ARCHITECTURAL CREATIVITY AND WORK OF ARCHITECTS IN THE FUNDAMENTAL ARCHITECTURAL DISCIPLINES - ARCHITECTURAL DESIGN, URBAN PLANNING AND INTERIOR DESIGN, BOTH IN THE FIELD OF REALIZATION AND DESIGN SOLUTIONS. THE FIELDS OF ARTISTIC AND SCIENTIFIC RESEARCH, EXHIBITIONS AND JOURNALISM IN THE BROADEST SENSE HAVE ALWAYS BEEN SOME KIND OF AN ‘ACCOMPANYING PROGRAM’ OF THE SALON. A NEW DIMENSION OF THE ROLE OF ARCHITECTS AND ARCHITECTURE IN MODERN SOCIETY HAS ILLUMINATED THIS SEGMENT OF ARCHITECTURAL PRODUCTION IN A COMPLETELY NEW WAY, EMPHASIZING

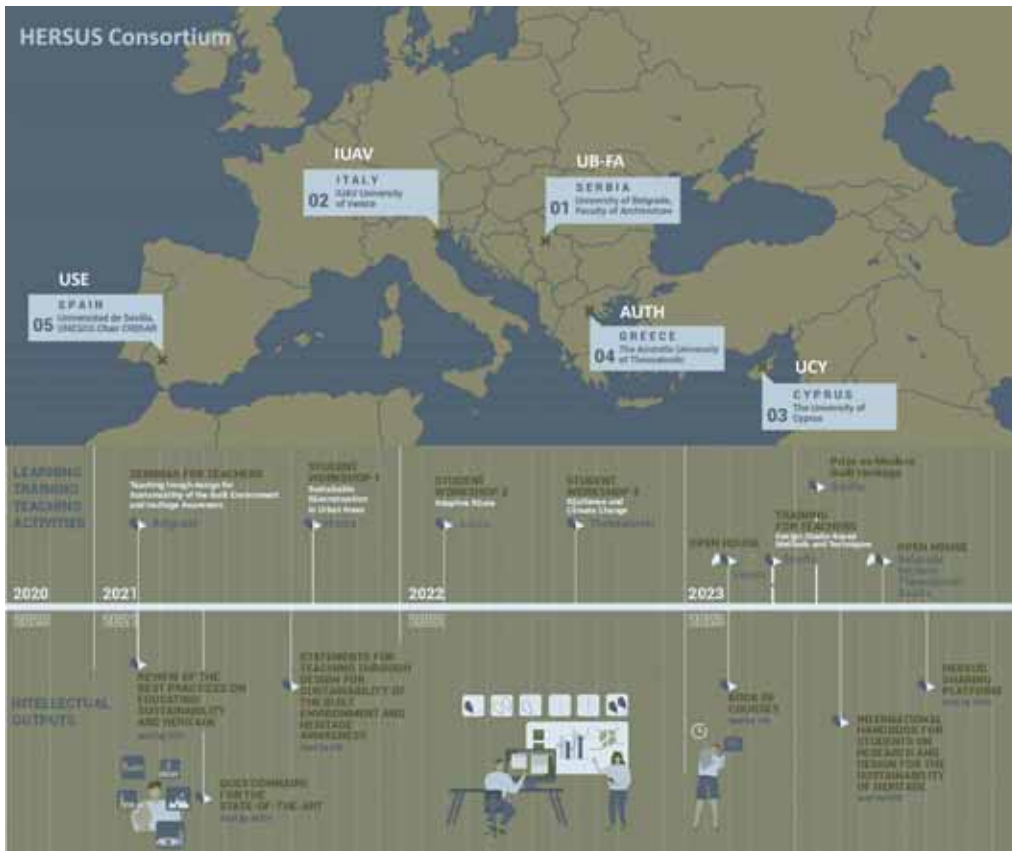
ЕКСПЕРИМЕНТ
И ИСТРАЖИВАЊЕ
EXPERIMENT AND RESEARCH

ПУБЛИКАЦИЈЕ
PUBLICATIONS

ВИРТУЕЛНА
АРХИТЕКТУРА
VIRTUAL ARCHITECTURE

АРХИТЕКТОНСКА
КРИТИКА
ARCHITECTURAL CRITICISM

ПОМЕРАЊЕ
SHIFTING

14 ЕИ /

ЕКСПЕРИМЕНТ И ИСТРАЖИВАЊЕ / HERSUS
 КЛИЈЕНТ/РАСПИСИВАЧ КОНКУРСА / EUROPEAN COMMISSION (ERASMUS+)
 НАМЕНА / МЕЂУНАРОДНИ ПРОЈЕКАТ - СТРАТЕШКО ПАРТНЕРСТВО У ОБЛАСТИ ВИСОКОГ
 ОБРАЗОВАЊА
 ФИРМА / HERSUS КОНЗОРЦИЈУМ
 САРАДНИЦИ / UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF ARCHITECTURE, IUAV UNIVERSITY
 OF VENICE, ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI, UNIVERSITY OF CYPRUS,
 UNIVERSIDAD DE SEVILLA – UNESCO CHAIR CREHAR.
 ПРОЈЕКАТ / 2020
 РЕАЛИЗАЦИЈА / 2023.

EXPERIMENT AND RESEARCH / HERSUS
 CLIENT/BIDDER / EUROPEAN COMMISSION (ERASMUS +)
 PURPOSE / INTERNATIONAL PROJECT - STRATEGIC PARTNERSHIP IN THE FIELD OF HIGHER
 EDUCATION
 COMPANY / HERSUS CONSORTIUM
 COLLABORATORS / UNIVERSITY OF BELGRADE - FACULTY OF ARCHITECTURE, IUAV
 UNIVERSITY OF VENICE, ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI, UNIVERSITY OF CYPRUS,
 UNIVERSIDAD DE SEVILLA - UNESCO CHAIR CREHAR.
 PROJECT / 2020
 REALIZATION / 2023

ЦИП

